

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania B. B.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Poznaniu
o rekompensatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 stycznia 2024 r.,
zażalenia odwołującego się na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
z dnia 26 czerwca 2023 r., sygn. akt III WSC U 49/23,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu postanowieniem z dnia 26 czerwca 2023 r., wydanym na skutek skargi kasacyjnej wniesionej przez odwołującego się B. B. od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 8 marca 2023 r., odrzucającego zażalenie w przedmiocie odmowy przywrócenia terminu do wniesienia apelacji i oddalającego zażalenie o odrzuceniu apelacji od wyroku Sądu Okręgowego w Koninie z dnia 15 września 2021 r., odrzucił skargę kasacyjną.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koninie wyrokiem z dnia 15 września 2021 r. oddalił odwołanie wniesione przez B. B. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Poznaniu z dnia 17 kwietnia 2020 r. w sprawie o rekompensatę. W dniu 24 września 2021 r. Sąd Okręgowy przesłał zaś na adres fachowego pełnomocnika

odwołującego się odpis tego wyroku z uzasadnieniem. Przesyłka była dwukrotnie awizowana w dniu 29 września 2021 r. oraz w dniu 7 października 2021 r., a wobec jej niepodjęcia została zwrócona Sądowi w dniu 15 października 2021 r. Z tej przyczyny Sąd Okręgowy stwierdził prawomocność wyroku z dniem 29 października 2021 r. Pełnomocnik odwołującego się w piśmie z dnia 26 listopada 2021 r., które wypłynęło do Sądu Apelacyjnego w Poznaniu w dniu 2 grudnia 2021 r., złożył jednak apelację od wspomnianego wyroku wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu do jej złożenia. W uzasadnieniu wniosku podał, że uchybienie terminowi nie nastąpiło z jego winy, a zastosowane domniemanie powinno zostać obalone, jako że pełnomocnik podniósł uzasadnione podstawy do przywrócenia terminu. Wskazał też przyczyny nieodebrania przesyłki, za które nie ponosi odpowiedzialności, gdyż wynikają one z błędu pracownika Poczty [...].

Sąd Apelacyjny w Poznaniu postanowieniem z dnia 4 stycznia 2023 r. odmówił przywrócenia terminu do wniesienia apelacji (pkt 1 postanowienia) oraz odrzucił apelację (pkt 2 postanowienia). Odwołujący się, działając przez fachowego pełnomocnika, wniósł zaś zażalenie, zaskarżając to postanowienie w całości. Sąd Apelacyjny w Poznaniu postanowieniem z dnia 8 marca 2023 r. odrzucił jednak zażalenie na postanowienie w przedmiocie odmowy przywrócenia terminu do wniesienia apelacji jako niezaskarżalne oraz oddalił zażalenie w przedmiocie odrzucenia apelacji.

Następnie odwołujący się wniósł w dniu 26 kwietnia 2023 r. (data nadania w placówce pocztowej) skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 8 marca 2023 r. Jednocześnie nadał w placówce pocztowej w dniu 26 kwietnia 2023 r. skargę kasacyjną, podając w treści tej skargi, że zaskarża prawomocne postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 8 marca 2023 r. w przedmiocie oddalenia „zażalenia poziomego” na postanowienie z dnia 4 stycznia 2023 r. o odrzuceniu apelacji.

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 25 maja 2023 r. odrzucił skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 8 marca 2023 r., wyjaśniając, że skarga ta podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna. Zgodnie z art. 399 § 1 i 2 k.p.c. można

bowiem żądać wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem, a postępowania zakończonego postanowieniem tylko wówczas, gdy podstawę wznowienia stanowi art. 401¹ k.p.c. Przepis ten przewiduje natomiast wznowienie postępowania w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umowa międzynarodową lub ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Tymczasem odwołujący się wniósł skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem, a nie prawomocnym wyrokiem. Ponadto jako podstawę wznowienia postępowania podał nie art. 401¹ k.p.c., jak przewiduje art. 399 § 2 k.p.c., lecz art. 401 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c., czyli pozbawienie możliwości obrony swoich praw. Na tej podstawie nie można jednak żądać wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem.

Uzasadniając odrzucenie skargi kasacyjnej odwołującego się, Sąd Apelacyjny wyjaśnił z kolei, że zgodnie z art. 398¹ § 1 k.p.c. skarga kasacyjna przysługuje od wydanych przez sąd drugiej instancji prawomocnych wyroków oraz od postanowień w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie. Skarga kasacyjna nie przysługuje zatem od postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego zażalenie na postanowienie tego sądu odrzucające apelację. Tymczasem odwołujący się, działając przez fachowego pełnomocnika, zaskarżył prawomocne postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 8 marca 2023 r. w przedmiocie oddalenia „zażalenia poziomego” na postanowienie z dnia 4 stycznia 2023 r. o odrzuceniu apelacji. Na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie odrzucenia apelacji przysługuje jednak wyłącznie zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji (poziome), z czego odwołujący się skorzystał. Po rozpoznaniu „zażalenia poziomego” odwołujący się nie ma zaś prawa do wniesienia innego środka zaskarżenia, w szczególności skargi kasacyjnej, ponieważ z prawa tego strona ma prawo skorzystać wyłącznie w przypadkach objętych hipotezą art. 398¹ § 1 k.p.c. Dlatego skarga kasacyjna podlegała na podstawie art. 398¹ § 1 k.p.c. w związku z art. 398⁶ § 2 k.p.c. odrzuceniu jako niedopuszczalna.

Odwołujący się B.B. wniósł do Sądu Najwyższego zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 26 czerwca 2023 r., zaskarżając je w

całości i zarzucając „rażące naruszenie prawa procesowego, polegające na błędnej wykładni oraz niewłaściwym zastosowaniu przez sąd przepisu prawa procesowego bez jego wszechstronnego rozważenia, a dokładniej art. 398¹ § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim sąd przyjął, że wniesiona skarga kasacyjna jest niedopuszczalna”.

Uzasadniając ten zarzut, żalący się podniósł między innymi, że w dniu 13 lutego 2023 r. wniósł zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 4 stycznia 2023 r. odmawiające przywrócenia terminu do złożenia apelacji oraz o odrzuceniu apelacji, zaskarżając to postanowienie w całości i zarzucając obrazę art. 168 § 1 k.p.c., które miało istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia tej sprawy. Zarzucił też błędną interpretację oraz niewłaściwe zastosowanie tego przepisu oraz uznanie, że pełnomocnik żalącego się z własnej winy nie odebrał korespondencji w terminie. Z dokumentów stanowiących materiał dowodowy jasno i wyraźnie wynikało jednak, że w dniu 29 września 2021 r. pełnomocnik żalącego się odbierał korespondencję w Urzędzie Pocztowym, ale ta konkretna przesyłka nie została mu wydana, za co on nie powinien w żadnym stopniu ponosić negatywnych konsekwencji i co powinno skutkować przywróceniem terminu do wniesienia apelacji. Co istotne, pracownik Poczty [...] nie pozostawił awiza, którego brak był przyczyną pozostawania pełnomocnika w błędzie w zakresie konieczności odebrania przesyłki. Biorąc pod uwagę, że w tamtym okresie odbierał inne awizowane przesyłki, nielogiczne byłoby przyjęcie, że celowo i w sposób niedbały unikał odebrania tej jednej przesyłki. Jest to nielogiczne i nie mogło nieść żadnych „pozytywnych konsekwencji” w prowadzonej przez pełnomocnika sprawie.

Ponadto żalący się zarzucił obrazę art. 139 k.p.c. przez uznanie, że należało zastosować domniemanie doręczenia, mimo że nie zachodziły przesłanki do uznania, że przesyłka została prawidłowo doręczona. Znowelizowany przepis postępowania wskazuje tylko dwie podstawy domniemania doręczenia, to jest zmianę adresu albo odmowę przyjęcia przesyłki, a żadna z nich nie spełniła się, wobec czego korespondencja nie została prawidłowo doręczona. Doręczenie unormowane w art. 139 § 1 k.p.c., czyli tzw. doręczenie zastępcze, stanowiące fikcję doręczenia w istocie niedokonanego, jest instytucją pozostającą na granicy konstytucyjnych gwarancji prawa do sądu. Dostrzegł to Trybunał Konstytucyjny w

wyroku z dnia 15 października 2002 r., SK 6/02 (OTK-A 2002, nr 5, poz. 65), w którym - stwierdzając zgodność tego przepisu z Konstytucją - podkreślił jednak, że jego funkcją jest zapewnienie szybkości i skuteczności postępowania cywilnego, przy maksymalnym zagwarantowaniu praw obu stron do rozpatrzenia sprawy oraz do obrony ich materialnoprawnych i procesowych interesów (por. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 września 2002 r., SK 35/01, OTK-A 2002, nr 5, poz. 60). Strony muszą mieć zatem zapewnioną realną możliwość odebrania kierowanych do nich pism oraz zapoznania się z ich treścią, co w szczególności dotyczy tzw. pierwszego doręczenia, wywołującego najdalej idące skutki (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2010 r., III CZP 105/10, „Izba Cywilna” 2011, nr 10, s. 47).

Sąd Apelacyjny w Poznaniu postanowieniem z dnia 26 czerwca 2023 r. odrzucił skargę kasacyjną, stwierdzając, że – jego zdaniem – była ona niedopuszczalna ze względu na wykładnię art. 398¹ § 1 k.p.c. Z uwagi na specyfikę możliwości zaskarżenia „postanowienia zaskarżenia poziomego”, które jest postanowieniem niezaskarżalnym, należy jednak uznać je za postanowienie, które *de facto* kończy postępowanie. Jeśli więc to postanowienie narusza w sposób istotny prawo materialne bądź procesowe, które to naruszenia spełniają podstawy skargi kasacyjnej, to nielogiczne jest ograniczenie strony postępowania w zakresie obrony swoich praw. Z tej przyczyny złożona skarga kasacyjna nie powinna zostać odrzucona jako niedopuszczalna.

Powołując się na tak sformułowane zarzuty oraz ich uzasadnienie, żalący się wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi w innym składzie oraz o zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz żalącego się kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznawane w niniejszym postępowaniu zażalenie jest w oczywisty sposób niezasadne.

Zostało ono wniesione na postanowienie Sądu drugiej instancji, którym odrzucono skargę kasacyjną od postanowienia odrzucającego zażalenie w przedmiocie odmowy przywrócenia terminu do wniesienia apelacji oraz oddalającego zażalenie na odrzucenie apelacji. W związku z tym wymaga podkreślenia, że skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Jest to zatem środek zaskarżenia w istotny sposób limitowany, a jego dopuszczalność reguluje art. 398¹ § 1 k.p.c., w myśl którego wymienione w nim podmioty mogą wnieść skargę kasacyjną jedynie od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Przepisem szczególnym dodatkowo ograniczającym możliwość skorzystania ze skargi kasacyjnej nawet wówczas, gdy jest ona wnoszona od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie, jest z kolei art. 398² k.p.c., który w § 1 uzależnia dopuszczalność skargi od odpowiedniej wartości przedmiotu zaskarżenia, oraz wyłączające przedmiotowo dopuszczalność skargi § 2, 3 i 4 tego przepisu. W związku z takim ukształtowaniem dopuszczalności skargi kasacyjnej, środek ten nie przysługuje więc od innych postanowień sądu drugiej instancji kończących postępowanie w sprawie, w tym postanowień o oddaleniu zażalenia na postanowienie o odrzuceniu apelacji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 20 lipca 2012 r., II CZ 59/12, LEX nr 1228785; z dnia 3 czerwca 2014 r., III PZ 5/14, LEX nr 1483959; z dnia 12 listopada 2014 r., II PZ 16/14, LEX nr 1565764; z dnia 18 marca 2015 r., I CZ 25/15, LEX nr 1677125; z dnia 8 grudnia 2016 r., I CZ 95/16, LEX nr 2209118, z dnia 27 stycznia 2021 r., II PZ 16/20, LEX nr 3112926). Regulacja art. 398¹ § 1 k.p.c. wyłącza bowiem dopuszczalność skargi kasacyjnej od innych niż w niej wymienione prawomocnych postanowień sądu drugiej instancji, chociażby kończyły one postępowanie w sprawie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2016 r., I CZ 43/16, LEX nr 2103706).

Dla porządku Sąd Najwyższy stwierdza ponadto, że zaskarżone przez żalącego się skargą kasacyjną rozstrzygnięcie jest postanowieniem wydanym w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie odmawiające przywrócenia

terminu do wniesienia apelacji oraz odrzucając apelację, stronie nie przysługiwało również zażalenie do Sądu Najwyższego. Zgodnie bowiem z art. 394¹ § 2 k.p.c., uchylonym przez art. 1 pkt 140a ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469, dalej jako nowelizacja z 2019 r.), w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługiwało także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹ k.p.c., a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. W myśl obowiązującego obecnie, po nowelizacji przepisów dotyczących procedury cywilnej z 2019 r., art. 394² § 1 k.p.c. na postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu apelacji przysługuje zaś wyłącznie zażalenie do innego składu tego sądu (z którego żalący się skorzystał). Także na gruncie obecnego stanu prawnego aktualność zachowało zatem stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone chociażby w postanowieniu z dnia 12 listopada 2014 r., II PZ 16/14 (LEX nr 1565764), zgodnie z którym na postanowienie sądu drugiej instancji oddalające zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie odrzucenia apelacji nie przysługuje ani skarga kasacyjna, ani zażalenie do Sądu Najwyższego.

Konkludując, Sąd Najwyższy stwierdza, że ani w stanie prawnym sprzed nowelizacji z 2019 r., ani w obecnym stanie prawnym, stronie nie przysługuje skarga kasacyjna (ani zażalenie) od postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie odrzucenia apelacji, to jest takiego, jak omawiane wcześniej postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 8 marca 2023 r. W związku z tym Sąd Apelacyjny prawidłowo odrzucił na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. wniesioną przez żalącego się skargę kasacyjną.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji postanowienia.

[a!]

[SOP]

